

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

PSIXOLOGIYA NAZARIYASI VA TARIXI

FAN DASTURI

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar

Ta‘lim sohasi: 110000 – Pedagogika

Ta‘lim
yo‘nalishi: 5110900 – Pedagogika va psixologiya

TOSHKENT – 2018

Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 2018-yil "18" "08" dagi 4 -sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 201_-yil "25" "08" dagi 744-sonli buyrug'i bilan ma'qullangan fan dasturlarini tayanch oliy ta'lim muassasasi tomonidan tasdiqlashga rozilik berilgan.

Fan dasturi Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universitetida ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

N.I.Xalilova

– TDFU "Psixologiya" kafedrası dotsenti,
psixol.f.n.

Taqrizchilar:

M.Xolnazarova

– Guliston davlat universiteti "Pedagogika va
psixologiya" kafedrası mudiri, psixol.f.n.dotsent

Sh.Vadenova

–Toshkent pedagogika kolleji "Pedagogika va
psixologiya" kafedrası o'qituvchisi

Fan dasturi Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti o'quv-uslubiy Kengashida tavsiya qilingan (2018 -yil 28 06 dagi 11 - sonli bayonnomasi).

I. O'quv fanining dolzarbligi oily kasbiy ta'limdagi o'rni

Inson psixologiyasini bilish shaxs ta'lim-tarbiyasi hamda kamolga yetishini samarali yo'lga qo'yilishiga olib keladi. Ayniqsa, bo'lajak mutaxassislarni inson bilan bog'liq faoliyatlarini nazarda tutadigan bo'lsak ham nazariy va amaliy bilimlarni egallashni taqazo etadi. Ta'kidlash joizki, o'quv fani talabaga shaxs omili bilan bog'liq fundamental bilimlarni egallashni taqazo qiladi. Shuning bilan birga kasbiy faoliyati uchun zarur bo'ladigan nazariy bilimlarni shakllantirishni nazarda tutadi.

"Psixologiya nazariyasi va tarixi" fani doirasida bo'lajak mutaxassis fan doirasidagi nazariy bilimlarni egallash bilan birga shaxs amaliyotiga doir qarashlarni tahlil qilish imkoniga ega bo'ladi.

II. O'quv fanining maqsadi va vazifasi

Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarni amaliyotchi psixologning kasbiy faoliyati va uning talablari, psixologik tarixi va uning shakllanish jarayoni, psixologiya fanining dolzarb masalalari, individ, shaxs, individuallik va shaxs psixik taraqqiyotining muammolari bilan tanishtirish, kasbiy faoliyatga doir masalalarini ongli ravishda tadqiq etish, psixologiyaga doir masalalarning yechimini topishda psixologiyaning imkoniyatlari mohiyatini tushuntirish va ularni qo'llay olishga o'rgatishdir.

Fanning vazifasi - talabalarda psixologning kasbiy faoliyati, psixologiya tarixi, psixologiyaning mohiyati, psixika va ong tushunchalari, psixik jarayonlar, holatlar, xususiyatlar haqidagi bilimlar bilan qurollantirishdan iborat.

"Psixologiya nazariyasi va tarixi" o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida **Talaba:**

-psixolog kasbiy faoliyati, psixologiya fanining predmeti, maqsad vazifalari, psixologiya zamonaviy fanlar tizimida, psixika va uning evolyutsiyasi, ong va uning taraqqiyoti, faoliyatning psixologik tavsifi, bilish jarayonlari, shaxsning hissiy-irodaviy sohasi, shaxsning individual psixologik xususiyatlari haqida **tasavvurga ega bo'lishi kerak;**

-psixika borasidagi nazariyalarni, shaxs xususidagi kontseptsiyalarni, oliy psixik funktsiyalar borasidagi qarashlarni, xarakterga doir nazariyalarni, qobiliyatlar borasidagi nazariyalarni, emotsional hodisalar nazariyasini, psixologik tadqiqotlarni tashkil qilishni **bilishi va ulardan foydalana olishi kerak;**

shaxsni o'rganishning metodologik asoslari, ongsizlik muammosi, aqliy operatsiyalarning asosiy turlari, shaxsning bilish jarayonlari, shaxs xususiyatlarini tadqiq qilish **ko'nikmaga ega bo'lishi kerak.**

III. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

1-Modul. Mutaxassislikka kirish

1-Mavzu: Kasblar va professionalizm mutaxassislikka kirish fanining asosiy tushunchasi sifatida

Kasb va professionalizm haqida, kasb haqida umumiy tasavvur, mutaxassis va havaskorlar psixologiya xususida, psixolog kasbini shakllanish tarixi

2-Mavzu: Malakali psixolog nazariyotchi va amaliyotchi va amaliyotchi sifatida

Amaliy psixologiya haqida umumiy tasavvur, psixologik yordam, psixologik himoya va psixologik yo'naltirish, amaliy psixologiyani asosiy bo'limlari va tuzilishi, psixoprofilaktik ishlarining muhim vaziflari, psixodiagnostika amaliy psixolog faoliyatining yo'nalishi sifatida, psixokorreksiya haqida umumiy tushuncha, psixokorreksiyaning metod va usullariga umumiy tavsif, psixologik maslahatning nazariy va metodologik asoslari, psixologik maslahatning nazariy va metodologik asoslari, psixologik maslahatning metod va turlari, amaliyotchi psixolog ishining shakllari, psixolog ishining individual va guruhli shakllarining qiyosiy tahlili, psixologik trening amaliyotchi psixologning metodi sifatida

3-Mavzu: Amaliyotchi psixologning faoliyat sohalari

Xalq ta'limi bo'g'inida psixologik xizmatning asosiy muammolari va vazifalari, oilaga psixologik yordam, oilalar bilan psixodiagnostik va psixokorreksion ishlarining o'ziga xosligi.

4-Mavzu: Amaliyotchi psixolog faoliyatining umumiy masalalari

Amaliyotchi psixolog faoliyati samaradorligini baholash muammosi, amaliyotchi psixolog shaxsiga qo'yiladigan muhim talablar, amaliyotchi psixolog faoliyatida o'z-o'ziga yordam muammosi, amaliyotchi psixolog ijodkor sifatida.

5-Mavzu: Psixologning kasbiy o'zini o'zi anglashning axloqiy jihatlar

Psixologiyada etnik muammolarni qayta ko'rib chiqish darajasi va asosiy variantlari, psixologiyada muhim "etnik paradoks", psixologiyani ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatining etnik muammosi, amaliyotchi psixologning "qiziqtiradigan" va asosiy etnik muammolari, psixolog faoliyatining muhim etnik tamoyillari, psixolog faoliyatida umuminsoniy qadriyatlar muammosi, psixolog-amaliyotchining muhim etnik yo'nalishi

2-Modul. Psixologiya tarixi

6-Mavzu: Psixologiya tarixi faniga kirish

Psixologiya tarixi fanining predmeti va metodlari. Psixologiyani rivojlanish borsqichlari. Psixologiyani rivojlanishining asosiy omillari va tamoyillari.

7-Mavzu: Psixologiyani dastlabki va o'rta asrlarda rivojlanishi

Antik davrning psixologik nazariyalari. O'rta asrlarda psixologiyani umumiy tavsifi. V-XI asrlarda yevropa psixologiyasini rivojlanishi. Yangi davrda psixologiyani rivojlanishi va uning birinchi nazariyasi. Psixologiyada ratsionalizm va sensualizm.

8-Mavzu: XVIII-XIX asrlarda psixologiyani rivojlanishi

XVIII asr psixologiyasiga umumiy tavsif. Fransuz va nemis psixologiyasini rivojlanishi. Assotsiativ psixologiyani yuzaga kelishi va rivojlanishi. Assotsiativ psixologiyani klassik nazariyasi. XIX asrning ikkinchi yarmida assotsiativ psixologiyani rivojlanishi. Eksperimental psixologiyani shakllanishi.

9-Mavzu: XIX-XX asrlarda xorijda psixologiyani rivojlanishi

Yangi psixologik maktablarning shakllanishi va rivojlanishi. Strukturalizm. Geyburg maktabi. Fransuz psixologiya maktabi.

10-Mavzu: XX asrda psixologiyani rivojlanishi

Psixologiyada metodologik inqiroz. Bixeviorizmga umumiy tavsifhoma.

Neobixeviorizmni yuzaga kelishi va rivojlanishi. Geshtaltpsixologiyaga umumiy tavsif. Psixoanaliz va uning rivojlanishi. K.Yungning analitik psixologiyasi. Adlarning individual psixologiyasi.

11-Mavzu: XX asrning ikkinchi yarmida yangi yo‘nalishlarni yuzaga kelishi

Gumanistik psixologiyaga umumiy tavsif. Gumanistik psixologiyaning birinchi nazariyasi. Rodgers va Franklning psixoterapevtik va nazariy konsepsiyasi. Genetik psixologiya. Rossiyada psixologiyani rivojlanishi.

3-Modul. Umumiy psixologiyaga kirish (3-qism)

12-Mavzu:Umumiy psixologiya fanining predmeti, vazifalari, metodlari

Shaxsni o‘rganishning metodologik asoslari. Inson va insoniyat haqidagi fan. Psixologiya fanining predmeti, maqsad va vazifalari. Psixologiya fanining tamoyillari. Psixologiyaning asosiy metodlari.

13-Mavzu:Psixologiya zamonaviy fanlar tizimida

Ruh va ong haqidagi antik davr va o‘rta asrlardagi qarashlari. Introspektsiya metodi va o‘zini o‘zi kuzatish muammosi. Bixeviorizm xulq-atvor haqidagi fan. Psixikaning rivojlanish tarixi. Psixologiyaning boshqa fanlar bilan aloqasi. Psixologiyaning sohalari.

14-Mavzu:Psixika va uning evolyutsiyasi

Psixika haqida tushuncha. Hayvon psixikasining rivojlanishi. Ong va uning taraqqiyoti. Ong haqida tushuncha, inson psixikasini rivojlanishining tarixiy-madaniy kontsepsiyasi. Inson psixikasining rivojlanishi. Inson psixikasining fiziologik asosi. Ongsizlik muammosi.

15-Mavzu:Faoliyat

Faoliyatning psixologik tavsifi. Faoliyatning psixologik nazariyalari. Faoliyatning operatsional-texnik jihatlar. Harakatlar fiziologiyasi va faollik fiziologiyasi.

16-Mavzu:Shaxs

Shaxs haqida tushuncha. Shaxs borasida biogenetik va sotsiogenetik nazariya. Shaxs shakllanishi va rivojlanishi. Shaxs nazariyalari.

4-Modul. Kognitiv psixologiya

17-Mavzu:Diqqat

Diqqatning haqida tushuncha. Diqqat turlari. Diqqat xususiyatlari. Diqqatning rivojlanishi.

18-Mavzu:Sezgi

Sezgi haqida tushuncha. Sezgi turlari. Sezgining xususiyatlari va tavsifi. Sensor adaptatsiya va sezgilarning o‘zaro ta’siri. Sezgining rivojlanishi.

19-Mavzu:Idrok

Idrokning umumiy tavsifnomasi. Idrokning nerv-fiziologik asosi. Idrok xususiyatlari va turlari. Idrokning individual farqlari va uning rivojlanishi. Idrokda predmet va fon. Fazoni, vaqtni, harakatni idrok qilish.

20-Mavzu:Xotira

Xotira haqida tushucha va tavsifi. Xotira turlari. Xotira jarayonlari va mexanizmlari. Xotiradagi individual farqlar va rivojlanishi.

21-Mavzu:Xayol

Xayol haqida tushuncha va uning inson psixik faoliyatidagi roli. Xayol turlari. Xayoliy obrazlarni qayta ishlash mexanizmlari. Xayolning individual farqlar va rivojlanishi. Xayol va ijod.

22-Mavzu:Tafakkur

Tafakkur tabiat va uning turlari. Tafakkur shakllari. Tafakkurni o'rganishga nazariy va empirik yondashuv. Aqliy operatsiyalarning asosiy turlari. Murakkab mantiqiy masalalarni echish va ijodiy tafakkur. Tafakkurning rivojlanishi.

23-Mavzu:Nutq

Nutq haqida tushuncha. Nutqning fiziologik asoslari. Nutqni o'rganishga nazariy yondashuv. Nutqning turlari. Nutqning rivojlanishi.

5-Modul. Hissiy irodaviy soha psixologiyasi

24-Mavzu:Iroda

Irodaviy harakatlar haqida tushuncha. Iroda borasidagi psixologik nazariyalar. Irodaviy harakatlarning fiziologik motivatsion asoslari. Irodaviy harakat tuzilishi va rivojlanishi.

25-Mavzu:Hissiyot

Hissiyotning umumiy tavsif va uning turlari. Hissiyotning fiziologik asosi va psixologik nazariyalari. Hissiyotning rivojlanishi va inson hayotidagi o'rni.

26-Mavzu:Shaxs yo'nalganligi va faoliyat motivi.

Shaxs yo'nalganligi va faoliyat motivi haqida tushuncha. Motivatsiya haqidagi nazariyalar. Motivatsion soha rivojlanishining asosiy qonuniyatlari.

6-Modul. Individual farqlar psixologiyasi

27-Mavzu:Qobiliyat

Qobiliyat haqida tushuncha. Qobiliyat rivojlanishi va individual farqlar. Inson qobiliyatining biologik asoslari. Qobiliyatning rivojlanishi.

28-Mavzu:Temperament

Temperament haqida tushuncha. Temperament haqidagi ta'limotlarning qisqacha mazmuni. Temperamentga psixologik tavsif va inson faoliyati.

29-Mavzu:Xarakter

Xarakter haqida tushuncha. Xarakterni o'rganishga nazariy va empirik yondashuv. Xarakterning shakllanishi.

IV. Seminar va laboratoriya mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar va laboratoriya mashg'ulotlarida talabarlarda psixologiya nazariyasi va tarixiga doir bilim, ko'nikma va malakalar hosil qilinadi.

1. Kasblar va professionalizm mutaxassislikka kirish fanining asosiy tushunchasi sifatida
2. Malakali psixolog nazariyotchi va amaliyotchi va amaliyotchi sifatida
3. Amaliyotchi psixologning faoliyat sohalari
4. Amaliyotchi psixolog faoliyatining umumiy masalalari
5. Psixologning kasbiy o'zini o'zi anglashning axloqiy jihatlari
6. Psixologiya tarixi faniga kirish
7. Psixologiyani dastlabki va o'rta asrlarda rivojlanishi

8. XVIII-XIX asrlarda psixologiyani rivojlanishi
9. XIX –XX asrlarda xorijda psixologiyani rivojlanishi
10. XX asrda psixologiyani rivojlanishi
11. XX asrning ikkinchi yarmida yangi yo‘nalishlarni yuzaga kelishi
12. Umumiy psixologiya fanining predmeti, vazifalari, metodlari
13. Psixologiya zamonaviy fanlar tizimida
14. Psixika va uning evolyutsiyasi
15. Faoliyat
16. Shaxs
17. Diqqat
18. Sezgi
19. Idrok
20. Xotira
21. Xayol
22. Tafakkur
23. Nutq
24. Iroda
25. Hissiyot
26. Shaxs yo‘nalganligi va faoliyat motivi.
27. Qobiliyat
28. Temperament
29. Xarakter

V. Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta’lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

Talaba mustaqil ta’limni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- darslik va o‘quv qo‘llanmalar bo‘yiha fan boblari va mavzularini o‘rganish;
- tarqatma materiallar bo‘yicha ma‘ruzalar qismini o‘zlashtirish;
- maxsus adabiyotlar bo‘yiha fan bo‘limlari yoki mavzulari ustida ishlash; masofaviy ta’lim.

Talabaga mustaqil ta’limning mavzulari beriladi, bu mavzular bo‘yiha egallanishi kerak bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalar, muddati va topshirish shakli aytiladi. Ko‘rsatilgan muddatda nazariy material konspekti, referati ko‘riladi, test yoki savol-javob o‘tkaziladi.

Tavsiya etilayotgan mustaqil ta’limni mavzulari:

1. Psixolog mutaxassisligiga kirish
2. Psixolog kasbiy faoliyati turlari
3. Psixolog kasbiy faoliyatining etikasi
4. Dastlabki davrlarda psixologiya fanining rivojlanishi
5. Antik davrda psixologik bilimlarni yuzaga kelishi
6. O‘rta asrlarda psixologik fikrlarni rivojlanishi
7. Yangi davr psixologiyasiga umumiy tavsifnoma
8. XVIII asr psixologiyasiga umumiy tavsif

9. Fransuz psixologiyasini rivojlanishi
10. Nemis psixologiyasining rivojlanishi
11. Assotsiativ psixologiyaning paydo bo'lishi va rivojlanishi
12. Eksperimental psixologiyaning shakllanishi.
13. Psixologiya fanining predmeti, maqsad va vazifalari.
14. Psixologiyaning asosiy metodlari.
15. Psixika haqida tushuncha
16. Hayvon psixikasining rivojlanishi
17. Ong va uning taraqqiyoti.
18. Ongsizlik muammosi.
19. Faoliyatning psixologik tavsifi
20. Faoliyatning psixologik nazariyalari
21. Shaxs haqida tushuncha.
22. Shaxs borasidagi nazariyalar
23. Diqqatning haqida tushuncha
24. Diqqat turlari
25. Diqqat xususiyatlari
26. Diqqatning rivojlanishi.
27. Sezgi haqida tushuncha
28. Sezgi turlari
29. Sezgining xususiyatlari va tavsifi
30. Sezgining rivojlanishi
31. Idrokning umumiy tavsifnomasi
32. Idrok xususiyatlari va turlari
33. Idrokning individual farqlari va uning rivojlanishi
34. Fazoni, vaqtni, harakatni idrok qilish.
35. Xotira haqida tushucha va tavsifi
36. Xotira turlari
37. Xotira jarayonlari va mexanizmlari
38. Xotiradagi individual farqlar va rivojlanishi.

VI. Asosiy va qo'shimha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari

Asosiy adabiyotlar

1. Karimova V. M. «Psixologiya» T. Sharq 2002y.
2. G'oziyev E. G'. «Umumiy psixologiya» 1-2 tom. Toshkent-2002y.
3. Ivanov P.I., Zufarova M. «Umumiy psixologiya» T.: O'zbekiston faylasuflar milliy jamiyati, 2008 yil
4. Xaydarov F.I., Xalilova N.I. «Umumiy psixologiya» T.: Fan va texnologiyalar 2010 yil
5. Климов Е.А. «Общая психология». Реч, Москва-2001
6. Штерн А.С. «Введение в психологию» М.: Академия Спб 2002.
7. David G. Myers "Psychology". NY, 2010. WORTH PUBLISHERS 118p.

Qo'shimcha adabiyotlar

8. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил қатъий тартиб интизом ва шахсий жавобгарлик ҳар бир раҳбар фаолиятини кундалик қоидаси бўлиши керак Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг 2016 йил якунлари ва 2017 йил истикболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи //Халқ сўзи газетаси 2017 йил 16 январ №11.

9. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. “Ўзбекистон” 2016.

10. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олийжаноб ҳалқимиз билан бирга қўрамиз. “Ўзбекистон” 2017

11. Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёев 2017—2021 йилларда Ўзбекистонни ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича ҳаракат стратегияси. 7 январ 2017 йил.

12. Davletshin M.G. «Umumiy psixologiya» T.: TDPU 2002

13. Климов Е.А «Психология» Спб.: Реч 2000.

14. Шакирова Г.М. “Общая психология” Т.: ТГПУ 2000.

15. Psychology as the Behaviorist Views it John B. Watson (1913) First published in Psychological Review, 20, 158-177

16. Michael W. Eysenck, Mark T. Keane Cognitive psychology. Psychology press USA, 2005 130 bet

17. J. A. Groegerd, Memory and Remembering (1997)

Izoh: Qo'shimcha adabiyotlar boshqa ilmiy kutubxonalarda mavjud.

Internet saytlari

18. www.tdpu.uz

19. www.pedagog.uz

20. www.Ziyonet.uz

21. www.edu.uz

22. [tdpu-INTERNET. Ped](http://tdpu-INTERNET.Ped)

23. www.nutq.intal.Uz

Izoh: qo'shimcha adabiyotlar boshqa axborot-resurs markazlarida mavjud